

Економічні науки

УДК 336.71

Дуброва Наталя Петрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Дуброва Наталья Петровна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Днепровский государственный аграрно-экономический университет*

Dubrova Natalia

*PhD, Associate Professor of Finance, Banking and Insurance Department
Dniprovsk State Agrarian and Economic University*

Зубко Оксана Володимирівна

*аспірантка кафедри менеджменту і права
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Зубко Оксана Владимировна

*аспирантка кафедры менеджмента и права
Днепровский государственный аграрно-экономический университет*

Zubko Oksana

*Postgraduate Student of Management and Law Department
Dniprovsk State Agrarian and Economic University*

Сотніков Сергій Олександрович

*магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Дніпровського державного аграрно-економічного університету*

Сотников Сергей Александрович

*магист специальности «Финансы, банковское дело и страхование»
Днепровского государственного аграрно-экономического университета*

Sotnikov Sergey

*Master of Specialty of Finance, Banking and Insurance Department of the
Dniprovsk State Agrarian and Economic University*

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
БАНКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ
ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ
БАНКОВ В УСЛОВИЯХ ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА
PROVIDING THE COMPETITIVENESS OF BANKS IN
FINANCIAL CRISIS**

Анотація. Статтю присвячено актуальним питанням вичення передумов забезпечення конкурентоспроможності банків України в умовах фінансової кризи. Проаналізовано поняття «конкурентоспроможність банків» та чинники, що впливають на конкурентоспроможність банків. Визначено напрями забезпечення конкурентоспроможності банків в умовах фінансової кризи.

Ключові слова: конкуренція, банк, банківська конкуренція, конкурентоспроможність комерційного банку, забезпечення конкурентоспроможності банку.

Аннотация. Статья посвящена актуальным вопросам определения предпосылок обеспечения конкурентоспособности банков Украины в условиях финансового кризиса. Проанализировано понятие «конкурентоспособность банков» и факторы, влияющие на конкурентоспособность банков. Определены направления обеспечения конкурентоспособности банков в условиях финансового кризиса.

Ключевые слова: конкуренция, банк, банковская конкуренция, конкурентоспособность коммерческого банка, обеспечение конкурентоспособности банка.

Summary. *The article is devoted to the actual issues of determining the prerequisites for ensuring the competitiveness of Ukrainian banks in the conditions of the financial crisis. The concept of "competitiveness of banks" and factors that affected on the competitiveness of banks are analyzed. The directions of ensuring the competitiveness of banks in the conditions of the financial crisis are determined.*

Key words: *competition, bank, banking competition, competitiveness of commercial bank, ensuring the competitiveness of the bank.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку банківського сектору України характеризується дестабілізуючим впливом фінансової нестабільності в країні, яка супроводжується дисбалансом в економіці, перебудовою банківського сектору, нестабільністю на валютному та фінансовому ринках, соціально-політичною ситуацією в країні. А оскільки банківська система є одним з основних елементів ринкової інфраструктури, яка здійснює визначальний вплив на економічний розвиток держави, то саме збереження її конкурентних позицій у нинішніх умовах дасть змогу забезпечити її ефективне функціонування сьогодні та в майбутньому. Конкурентоспроможність є основним критерієм розвитку банківської системи, а забезпечення конкурентоспроможності належить до пріоритетних стратегічних завдань кожного суб'єкта економічних відносин в тому числі банку. Вивчення передумов забезпечення конкурентоспроможності банків є актуальним питанням завжди, а особливо в умовах фінансової нестабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки суттєво збільшилася кількість наукових публікацій, як щодо розгляду понять «конкурентоспроможність», «конкурентоспроможність банків» так і вивчення основних аспектів забезпечення конкурентоспроможності банківських установ. Основні теоретичні положення та концептуальні

засади містяться в роботах таких зарубіжних авторів, як І. Ансофф, М. Портер, П. Роуз, Г. Хемел. Грунтовним дослідженням методології конкурентоспроможності присвячені наукові праці вітчизняних учених, а саме: Г. Л. Азоєва, Л. В. Балабанової, О. Г. Бачалова, П. Ю. Беленького, Т. Д. Гірченко, М. О., С.В. Башлай, І.В. Волошко, Ю.О. Заруба, Д.В. Коваленко, С.М. Козьменко, В.С. Котковський, Ю.С. Кудашев, І.О. Лютий, О.В. Мірошниченко, О.О. Солодка, Л.І. Федулова, Ф.І. Шпиг та інші.

У той же час, незважаючи на значну кількість наукових досліджень у зазначеній сфері, ця проблематика розглядається дещо поверхово не враховуючи всі фактори впливу та конкурентоспроможність, а саме в умовах фінансової кризи. Залишається дещо дискусійним визначення категорії "конкурентоспроможність банку". Внаслідок постійної зміни умов функціонування банків, існує потреба в уточненні й систематизації факторів впливу на конкурентоспроможність банківської установи в умовах економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Ведення банківського бізнесу у сучасних умовах заслуговує особливої уваги, а особливо стосовно питання забезпечення підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків, які через свою специфіку відчули на собі негативні наслідки фінансової кризи, що проявилася в знеціненні національної грошової одиниці, відпливі коштів з банківського сектору депозитних вкладень та проблемах з їх ліквідністю. Діяльність українських банків здійснюється в складних зовнішніх макроекономічних умовах фінансової кризи, негативний вплив якої проявляється у скороченні ресурсної бази вітчизняних банків.

Для того щоб ще краще зрозуміти, що таке конкурентоспроможність банку та яким чином її потрібно забезпечувати та підтримувати в процесі ведення банківської діяльності, проаналізуємо сутність категорії «конкурентоспроможність банків».

Категорії «конкурентоспроможність банків» безпосередньо пов'язана з категорією «конкуренція». У банківському секторі конкуренція набуває специфічних рис. Вона розглядається як боротьба між банками на ринку фінансових послуг, під час якої створюються відмінні конкурентні переваги власної установи та її продуктів, що зумовлюють залучення найпривабливіших споживчих банківських продуктів. Сутність банківської конкуренції відображається в найбільш важливій характеристиці банківської послуги на ринку – в її конкурентоспроможності.

Визначення сутності категорії «конкурентоспроможність» по відношенню до банківської організації наведено у роботі С.М. Козьменка, Ф.І. Шпиґа, яка визначається як: «можливість здійснення ефективної господарської діяльності та досягнення практичної прибутковості реалізації своїх послуг в умовах конкурентного ринку» [1].

Одне з найширших тлумачень поняття конкурентоспроможності банку подано Гірченко Т. Д. [2], яка розкриває економічний зміст даного терміну в розрізі різних суб'єктів конкурентних відносин: по-перше, з позицій клієнта; по-друге, з позицій самого банку; по-третє, з точки зору конкурентів. Загалом, поняття «конкурентоспроможність банку» Гірченко Т. Д. подає через опис її основних проявів, тобто, конкурентоспроможність банку визначена як складна ринкова характеристика банку; здатність банку діяти на рівні з присутніми на ринку аналогічними конкуруючими суб'єктами; вигідність його позицій за кількісними та якісними показниками; потенціал банку для досягнення його конкурентних переваг на ринку банківських послуг; ступінь привабливості банку для реальних і потенційних клієнтів; швидкість подолання банком негативних непередбачуваних факторів, що можуть призвести до фінансових втрат.

М. В. Медведєв [3] зазначає, що за результатами узагальнення літературних джерел і синтезу найбільш характерних особливостей конкурентоспроможності суб'єктів конкурентної боротьби можна надати

таке визначення категорії «конкурентоспроможність банку» - це комплексна порівняльна характеристика банку, яка визначається його наявним конкурентним потенціалом для реалізації наявних та створення нових конкурентних переваг, що дозволяє забезпечити провідну конкурентну позицію на ринку банківських послуг в умовах конкурентної боротьби.

З погляду Мірошниченко О.В. [4] рівень конкурентоспроможності банку відображає успішність його функціонування в процесі набуття, утримання та розширення ринкових позицій, що передбачає здатність банківської установи забезпечувати відповідність власних послуг запитам споживачів та протистояти негативному впливу зовнішнього середовища.

На нашу думку, конкурентоспроможність комерційного банку – це спроможність фінансової установи бути успішною в банківському середовищі, спрямовуючи свої конкурентні продукти на ринок банківських послуг задля досягнення високих результатів у майбутньому, враховуючи соціально-політичне та загальноекономічне становище держави. А також погоджуючись з думкою багатьох дослідників, зазначимо, що рівень конкурентоспроможності банку багато в чому залежить від його здатності підтримувати стійкість конкурентної позиції в умовах дестабілізуючого впливу фінансової кризи в країні.

В процесі дослідження категорії «конкурентоспроможність банку» необхідне не тільки розуміння сутності та природи цього поняття, але й обов'язкове вивчення факторів, які впливають або якоюсь мірою можуть впливати на конкурентоспроможність банку.

Більшість вчених поділяє чинники впливу на конкурентоспроможність банку на внутрішні і зовнішні. Водночас можна констатувати, що існують дві протилежні думки про вплив факторів на конкурентоспроможність банку. Деякі дослідники вважають, що під час визначення конкурентоспроможності банку вирішальна роль належить

екзогенним (зовнішніми) факторам. Інші стверджують, що з точки зору підтримки та конкурентоспроможності це фактори внутрішнього середовища банку, які є найбільш важливими, оскільки вони є об'єктом активного впливу на його частину. Протиставляти внутрішні та зовнішні фактори впливу на діяльність банків недоцільно та помилково. Головні зовнішні фактори, які впливають на конкурентний клімат галузі та конкурентоспроможність суб'єктів господарювання, М. Портер назвав силами конкуренції [5]. Для підтримки або підвищення конкурентоспроможності банку необхідно враховувати ці чинники і постійно стежити за зміною ситуації на ринку фінансових послуг.

Ефективне функціонування банківської система є індикатором економічного рівня розвитку держави, а одним із визначальних критеріїв розвитку банківської системи є конкурентоспроможність банків. Без підвищення рівня конкурентоспроможності банку неможлива ефективна діяльність банку, що дозволяє отримати прибуток та утримуватися на ринку фінансових послуг особливо в умовах фінансової кризи.

Фінансові кризи виникають з певною періодичністю та стали невід'ємною складовою сучасного етапу розвитку економіки країни. Зазвичай фінансова криза в тій чи іншій мірі одночасно охоплює різні сфери фінансової системи країни. Центром впливу фінансових криз є грошовий капітал, а безпосередньою сферою їх прояву – ефективність діяльності банківського сектору країни. Взагалі фінансова криза - це різке погіршення стану фінансового ринку внаслідок реалізації накопичених ризиків під впливом внутрішніх і зовнішніх економічних та політичних чинників, що спричиняє порушення його функціонування, зниження цінних показників, погіршення ліквідності й якості фінансових інструментів, банкрутство учасників. Фінансова криза - це незапланований процес обмеженої діяльності і обмежених можливостей впливу на

фінансові відносини з непрогнозованими результатами, який загрожує подальшому розвитку і існуванню фінансово-кредитних установ.

Фінансова криза системно охоплює усі компоненти, які відповідають за фінансовий стан країни, а саме: грошовий обіг, кредит, банки, біржі, валюту та взагалі всі види фінансових відносин в країні на всіх рівнях (міжнародному, державному), негативно впливає на економічну активність та зростання рівня життя населення у середньо- і довгостроковому періоді, а також є проявом системного ризику, наприклад, криза одного банку або групи фінансових інститутів передається через пересічні зобов'язання на інші групи фінансових інститутів.

Висновки. Сучасний стан розвитку банківського сектору відбувається на тлі кризових явищ, які відбуваються як в фінансовій, так і у економічній, соціальній, політичних сферах країни, тому забезпечення конкурентоспроможності банків передусім повинно базуватися на розробці дієвих, переконливих повідомлень для інвесторів, клієнтів та працівників. Основні дії банків, що дають змогу представити їх конкурентоспроможність, повинні полягати у такому. По-перше, забезпечення фінансово стійкого розвитку – створення антикризового комітету, стрес-тестування та управління балансом, захист інтересів вкладників. По-друге, захист наявного власного банківського бізнесу – розробка плану дій на випадок надзвичайних ситуацій; скорочення витрат; підготовка та управління роздрібним та корпоративним ризиками; управління активами, зваженими за ступенем ризику, перегляд продуктової та клієнтської політики, а також системи стимулювання; використання цінових можливостей. По-третє, робота на перспективу – перегляд позиції банку, адаптація бізнес-моделі; визначення пріоритетності інвестицій та проектів; підвищення організаційної ефективності; удосконалення системи управління; аналіз можливості злиття та поглинання, реалізація стратегії інтеграції. Таким чином,

стратегія реалізації конкурентних переваг банків у різні періоди часу може відрізнятися за своїм характером, запровадженням нових технологій, розвитком та засвоєнням нових сегментів ринку до банального виживання у складних економічних умовах, що особливо має прояв під час розгортання кризових явищ.

З метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності банківської системи в умовах фінансової кризи особливо важливого значення набуває вдосконалення державного регулювання банківської системи. Необхідність цього зумовлена, насамперед, тим, що взаємодія банків породжує не тільки нові системні властивості та ефекти, а й системні ризики, які потребують новітніх підходів до їх регулювання. Розглядаючи банківську систему як об'єкт державного регулювання на макрорівні, основну увагу слід приділяти її взаємодії із зовнішнім середовищем з погляду як досягнення цільової функції, так і можливих негативних впливів зовнішнього середовища на банківську систему і своєчасного вжиття адекватних регуляторних впливів.

Література

1. Шпіг Ф.І. Конкурентоспроможність банку: фактори та критерії оцінки / Ф.І. Шпіг // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – Суми: УАБС НБУ. – 2006. – Т. 16. – С. 57–63.
2. Гірченко Т.Д. Стратегія конкурентоспроможності банків в умовах активізації розвитку ринку банківських послуг / Т.Д. Гірченко // Регіональна економіка. – 2003. – № 4. – С. 122–127.
3. Медведєв М. В. Сутність конкурентоспроможності банку [Електронний ресурс] / М. В. Медведєв // Управління розвитком. – 2013. – № 12. – С. 38-39.

4. Мірошніченко О.В. Методи оцінки конкурентоспроможності банку / О.В. Мірошніченко // *Економіка Крима*. – 2009. – № 28. – С. 42–47.
5. Портер М. Конкуренція [Текст]: Майкл Портер; пер. с. англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.